

Intelligens textil és ruházati termékek

Kokasné Palicska Livia, PhD
Budapesti Műszaki Főiskola

A MŰSZAKI TEXTÍLIÁK FEJLESZTÉSI IRÁNYAI
A TECHTEXTIL TÜKRÉBEN
TEXPLAT Szakmai Fórum
2009. július 7.

Tartalom

1. Innovatív alapanyagok és technológiák

Biomimicry, BIONIKA

2. Intelligens termékek

3. Kitekintés

Innovatív alapanyagok fejlesztése

„Biomimicry”

- Bios - görögül élet
- Mimesis - utánczás (imitálás)
- Természetből vett példák alapján új, „bio-inspirált” termékek, folyamatok és szervezetek tervezése a fenntartható fejlődés szolgálatában.
- Újfajta életmódra is ösztönöz

A „Biomimicry” területei

1. Anyagbeszerzés
2. Jeladás, jelek érzékelése.
3. Alak (épület, ventilátor)
4. Folyamatok

1. Textil-ruházati innováció a természettől „kölcsonvett” ötletek alapján

BIONIKA

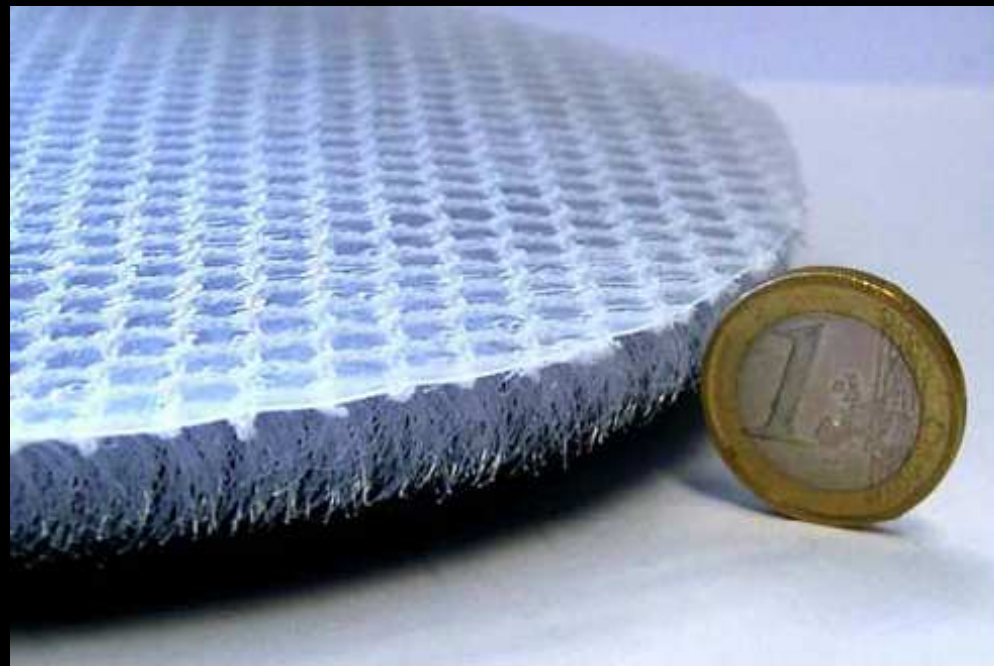
Speedo úszódressz ötletadója a **cápa bőre**

Üreges szálak ötletadója a **jegesmedve bundája**

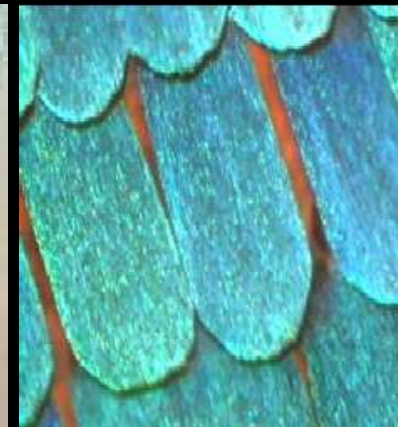
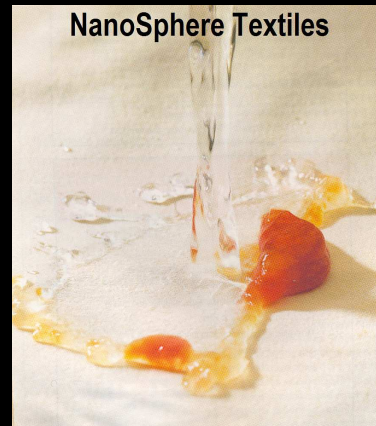
Ötletadó: a jegesmedve bundája

Kétoldalon rétegelt üreges kelme
(ITV Denkendorf)

Innovatív, átlátszó hőszigetelőanyag (napkollektorokban)

Nano-kémiai, nanotechnológiai fejlesztések

Öntisztuló felület
a **lótusz** elv alapján

Színezék nélkül színezn
a **lepke** példája nyomán

Schoeller: NanoSphere®
Steinhoff: LivingTex®

ITV „öntisztuló” tanúsító védjegy

Miért színes a lepke szárnya?

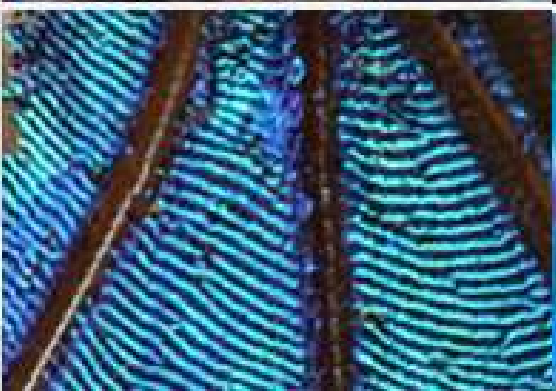
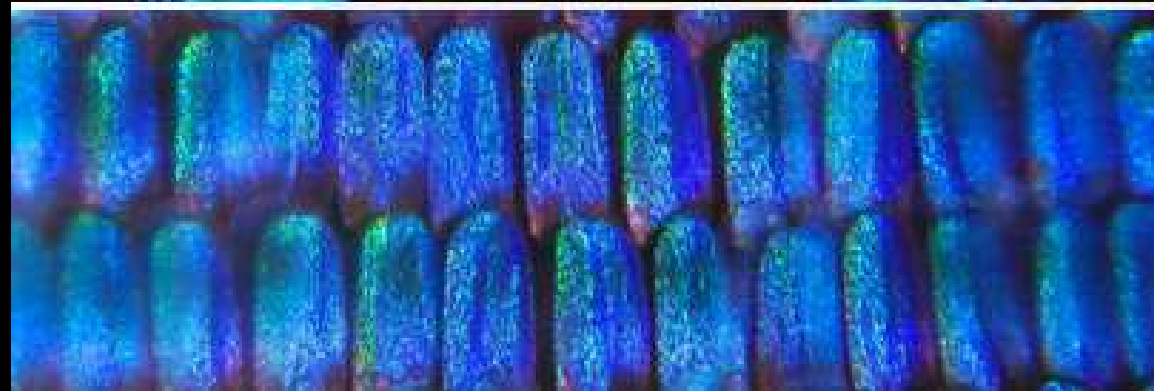
- A szárnyakra jellemző szín a fotonikus kristálytól ered, színe általában **kék** vagy **zöld**.
- A szárnyakat beborító kb. 50 mikrométer szélességű pikkelyek hordozzák azt a pár száz nanométeres (ez éppen a fény hullámhossza!) távolságokkal leírható, kitinből és levegőből felépülő szerkezetet, amelyek bizonyos irányokban erőteljesen visszaverhetik a fény bizonyos hullámhossz tartományait és ezáltal színesnek látjuk a lepke szárnyát.

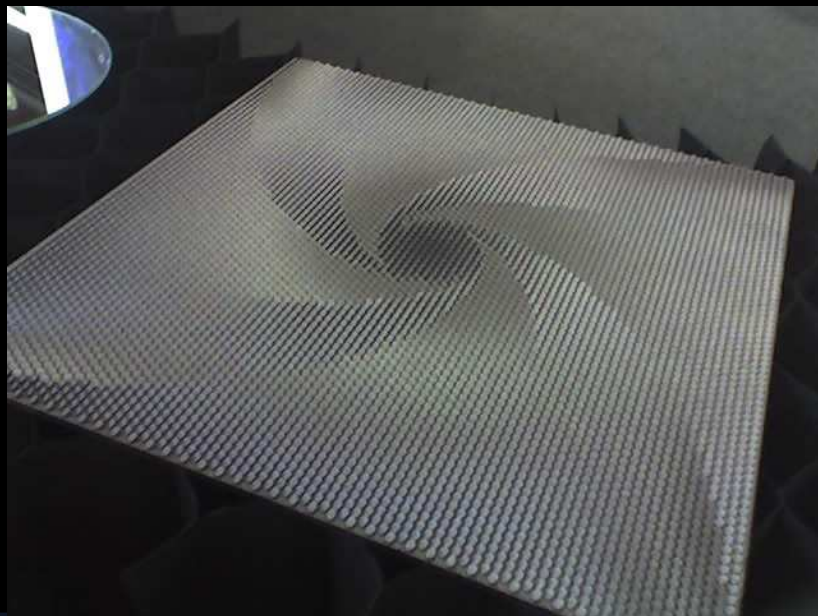
- A funkcionális tulajdonságokra gyakorolt hatás leginkább az 1-100 nanométer mérettartományban jelentkezik.
- Ilyen mérettartományban igen jó „színezőanyagok” állíthatók elő, és végtelen számú színárnyalat jöhet létre.
- Az így színezett anyagok nem fakulnak, mert a színhatások a részecskék méretének és nem a kémiai összetételnek a következménye.
- Ezt a kutatási eredményt az ún. "Morphotex" szövetek mellett, épülethomlokzaton és pda képernyőkön is elkezdtek használni.

Morphotex
Teijin Fibers Limited

- A **ChromaFlair** pigmenteket tartalmazó festék (effekt fényezőanyag elsősorban karosszériákhoz)
- A felvitt festékekkel a felület a ráeső fénytől és a látószögtől függően változtatja a színét
- Kifejlesztője: JDS Uniphase, Flex Products Group (Santa Rosa, Kalifornia) alkalmazza DuPont és PPG

Kokasné Palicska Livia

- A **gekkó** a Van der Waals-erőknek köszönheti, hogy függőleges, sima felületen is gyorsan tud haladni.
- Ujjain apró szőrszálak milliói vannak, amelyeknek a végei ezernyi, 0,2 mikron hosszúságú, csak elektronikus mikroszkóppal látható spatulából állnak. Egyetlen, üveghez tapadó szőrszál elbírja egy hangya súlyát.
- A tapadás minden, még víztaszító felületen is érvényesül.

Öntapadó textil - a gekko titka nyomán

- Új, díjnyertes textília, amely az üvegen is megtapad,
- A szilikon-alapú kenéssel kialakított különleges textilfelület nagy tapadóerőt biztosít,
- A hagyományos filmekhez, fóliákhoz képest ez többször is levehető és újra megtapad a felületen

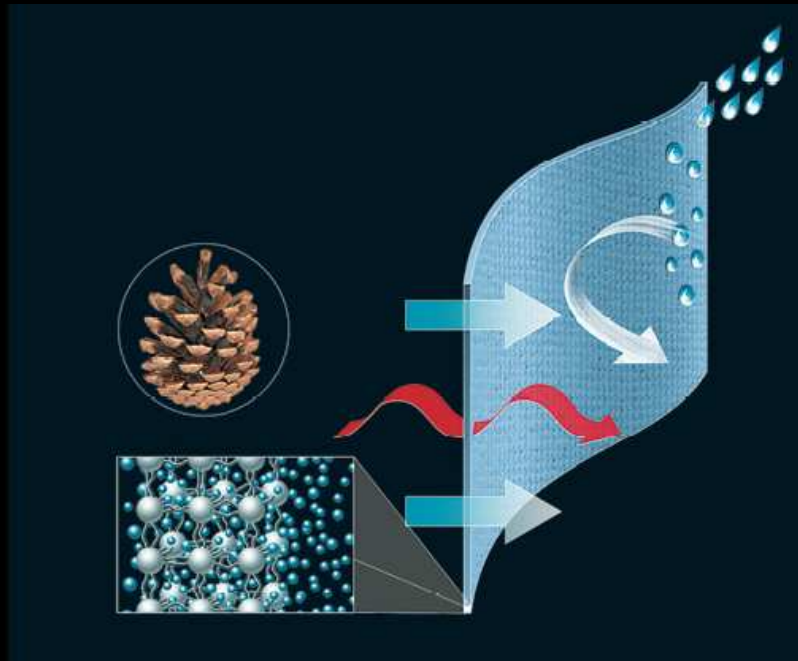
Ötletadó - a fenyőtoboz: c_change™ membrán (Schoeller)

- Intelligensen reagál a változó hőmérsékletre

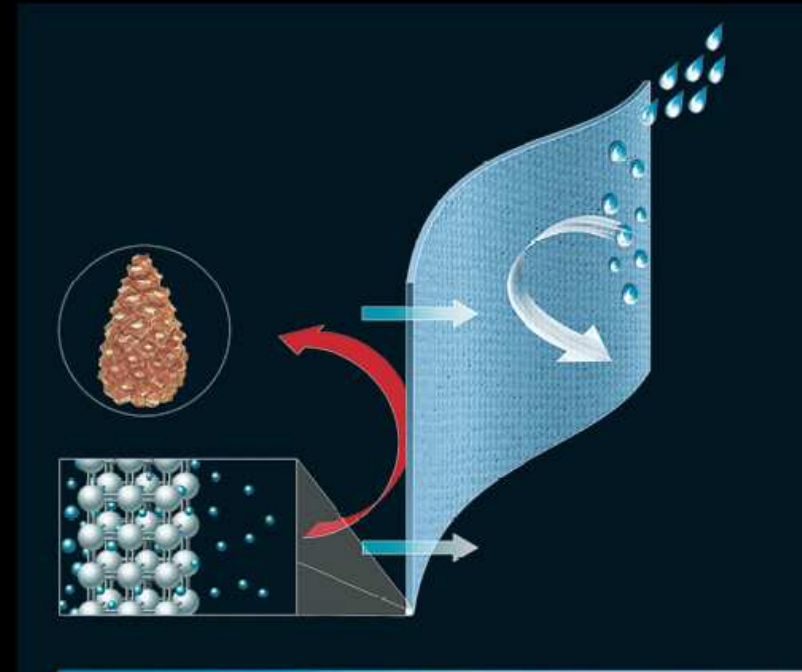

többszörösen díjnyertes innováció

c_change membrán működési elve

Meleg hatására kinyit a szerkezet és a párát átengedi (lélegző).
Felesleges testhő és pára eltávozik
Szél- és vízzáró.

Hideg hatására a polimer-szerkezet tömörödik, lezár a felület, szigetel. (nincs borzongás, kihűlés hidegben és a sportolás pihenőszakaszában)
Szél- és vízzáró.

Ezt láttunk még a MaterialVision kiállításon:

- Ragasztóanyagot, amelynek ötletét a **kagylók** kiváló tapadási képessége adta,
- Szerkezeti anyagokat, amelyek a **méhkashoz** hasonlítanak
- A tépőzár (Velcro®) különböző, új felhasználási formáit, ennek ötletadója eredetileg a **bogáncs** volt

Méhkaptár szendvics szerkezet

SkinBag - légáteresztő, nyújtható, könnyű, rugalmas PU

Funkcionális nanoszál gyártása (electrospinning eljárással)

Filc ülőkék recycling PET palackból

2. Intelligens textil- és ruházati termékek

Az intelligens anyagok érzékelik közvetlen környezetük fizikai, illetve kémiai állapotának egy vagy több jellemzőjét, e jeleket feldolgozzák, majd pedig ezekre, állapotuk jelentős megváltoztatásával, gyors és egyértelmű választ adnak

Input	Output
Hőmérséklet változása	Hossz, viszkozitás, halmazállapot változása
Mágneses tér változása stb.	Elektromos vezetőképesség változása

Az intelligens anyagok csoportosítása

1. A természetes környezet változásaira (hőmérséklet, kémiai környezet, mechanikai hatás, fény stb.) intelligensen reagáló anyagok.
2. Olyan anyagok, amelyek a változásukhoz szükséges információt a számítógépből elektronikus jel formájában kapják. (smart textiles)

Reakciók:

- Elektromosság,
fény, hő → színváltozás
- Elektromosság,
halmazáll. váltás → hőtranszfer
- A test és a
külső környezet
hőmérséklete → szenzor
- Hő (többnyire) → alakra emlékezik

Intelligens textil: klimatizál,, kommunikál, világít,
hatóanyagot ellenőrzött módon adagol...stb.

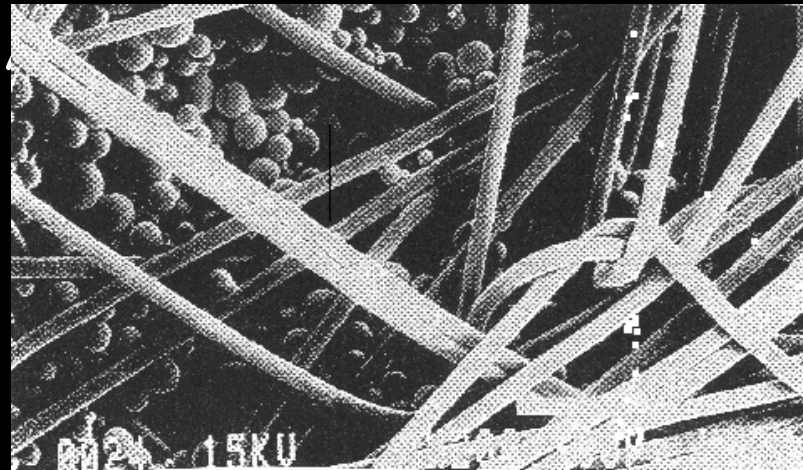
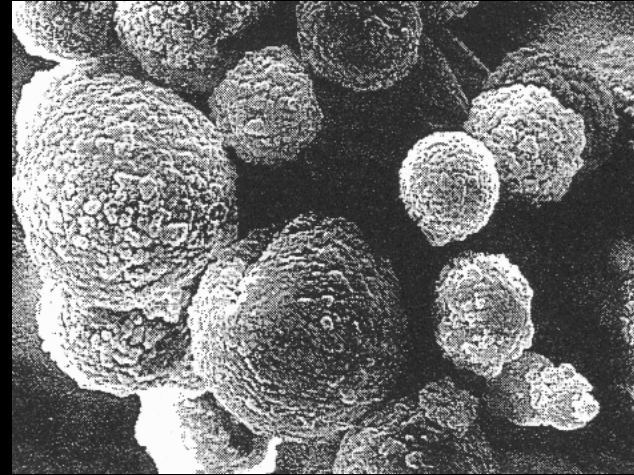
Funkciók és alkalmazásuk

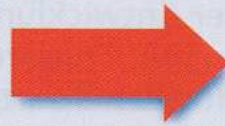
- szigetelés/hűtés (aktív/passzív)
  - Aktív szálak/textíliák(shape memory/alkalmazkodó/válaszoló tulajdonság)
  - Energia és adatátvitel
  - Barrier hatás/szelektív áteresztőképesség
  - érzékelés/védelem (vegyi, biológiai)
  - Öntisztuló textíliák
  - Védelem sugárzás ellen
  - Elektromágneses-árnyékolás
- Napi ruházat
  - Sport és szabadidő ruházat
  - védőruházat
  - munkaruházat
  - Gyógyászati és bio-termékek

2.1 Klimatizálás PCM használatával

- halmazállapot-váltó anyag (PCM) hőkiegyenlítésre,
- 6-10 ezred mm-es mikrokapszulák,
- fonalban, vagy a kelmén (kenéssel, telítéssel, esetleg hab formájában)
- ismételt mosást és a mechanikai igénybevételeket is elviselik.

Külső hőmérséklet
emelkedik

PCM
folyékonyvá
válk,
hő tárolás

Külső hőmérséklet
csökken

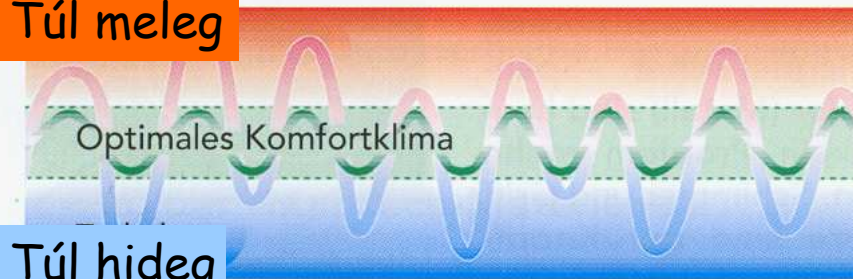

PCM
megszilárdul,
hőt von el

hőleadás

PCM (Phase-Change-Materials)-Technik

Túl meleg

Túl hideg

Dynamische Klimakontrolle bei ComforTemp®, Schoeller

Aktív ruházat beépített PCM mikrokapszulákkal

- Thermocules®
- Outlast®
- ComforTemp® (Schoeller)
- Cimarelle TM (DuPontSA)
- Frisby Technologies
- Glacier Company
- Southeastern Medical
- Columbia®

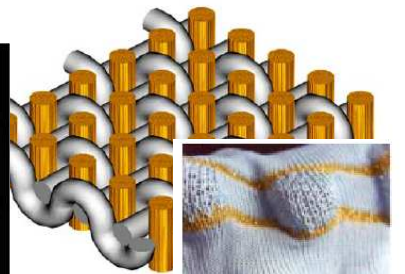

Golyóálló mellény, tűzoltóruha
Sportruházat: sí, motor- és
autóversenyzés, atlétika, hegymászás,
kerékpározás, golf ,
(kesztyű, sport-fehérenemű, mellény,
nadrág, short, csizma, sisak)

2.2 Alakemlékező anyagok

Aktiválás:

- a nap vagy az emberi test által termelt hő változásának hatására, (eredeti alakra a kritikus hőmérséklet alatt bekövetkező maradandó alakváltozás után is emlékszik)
- mágneses energia vagy elektromosság hatására

Díjnyertes, hőre formálható fonal a Techtextil-en

- Olyan új polimerből készült monofilament, amely „bi-stabil” anyag, rugalmas és merev, aktiválás után, azaz 65°C hatására tetszőleges formára alakítható.
- Hagyományos technológiával (szövés, kötés, hurkolás, fonatolás) feldolgozható.
- Lehűlés után megszilárdul, és egy stabil formát vesz fel, újra hevítve 65°C -ra (hajszárítóval, vasalóval) képes egy másik alakot felvenni.
- Előny: könnyű, kényelmes, porózus, lélegző textil, egyszerűen használható,
- A Luxilon Industries NV céggel együttműködve fejlesztette ki a Massebeuf cég.

2.3 Hatóanyag adagoló szálak

Alkalmasak a szag megkötésére, illatanyag vagy hatóanyag (vitamin, kozmetikum, gyógyszer) programozott adagolására

Hatóanyag: zeolit, titándioxid, ciklodextrin, ricinolsav cinksója, aktív szén, vagy **ezüst**.

Példák:

- Mikroorganizmusok ellen védő szálak, (antibaktericid)
- Moly- és egyéb rovar ellen védő szálak,
- Szagmegkötő (Trevira CS bioaktív szál)
- Dezodoráló szálak,
- Gyógyító és wellness szálak.

Antibaktericid szálak

poliészter	<ul style="list-style-type: none"> •Trevira: Trevira CS Bioactive •Montefibre: Terital,SANIWEAR
poliamid	<ul style="list-style-type: none"> •R-STAT •Nylstar: Meryl® Skinlife •Kanebo: Lifefresh •Noble Fiber Technologies: X-Static
polipropilén	<ul style="list-style-type: none"> •Asota: AsotaAM Sanitary
cellulózalapú szálak	<ul style="list-style-type: none"> •Zimmer: SeaCell® Active
pamut fonal	<ul style="list-style-type: none"> •H.Bühler AG: Swiss Cotton Silver

2.4 „Kaméleon-hatás”-színváltó textíliák

→ Kromatikus anyagok külső hatásra megváltoztatják színüket (visszafordítható folyamat)

- Fotokromatikus fényre
- Termokromatikus hőre
- Elektrokromatikus elektromosságra
- Piezokromatikus nyomásra
- Solvatechromatic folyadékra
- Carsolchromatic elektron ütközésre

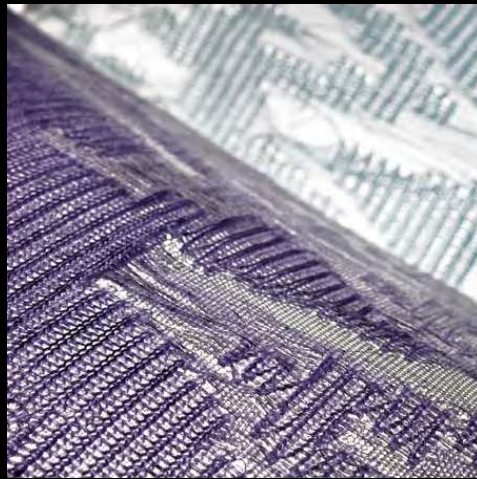
Fényhatás, színváltás

Fluoreszkáló fonal (cipőfűző)

Termokromatikus textília

Fotokromatikus textil
színét változtatja a fehértől-bíborig

- Elektromos kisfeszültség hatására a fonal megváltoztatja a színét.

Ehhez kialakítható egy réteg elektromosságot vezető fonalból, amely a funkcionalitást stabilizálja.

Céltermékek:

- Fényáteresztés és sötétítés váltakozása függönyöknél, napellenzőknél,
- Belső terek, szőnyegek színének megváltoztatása
- Ruházati felhasználás, biztonsági célra, jeladás

Az ITP GmbH ehhez a projekthez partnereket keres!

2.5 Kommunikációs textíliák

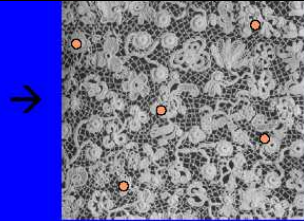
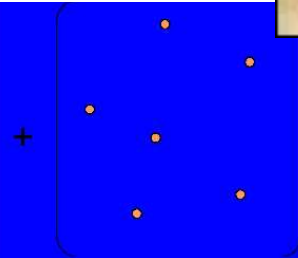
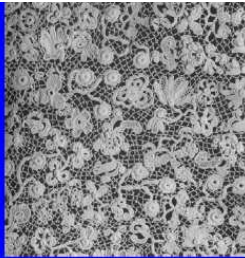
- Mikroelektronika beépítése a ruházatba
(1995. asztronauta-öltözék: ANBRE)
- High tech anyagok fejlesztése:
textiltechnológia, informatika, divat,
elektronika, sport, orvostudomány ötvözése

„Viselhető elektronika”

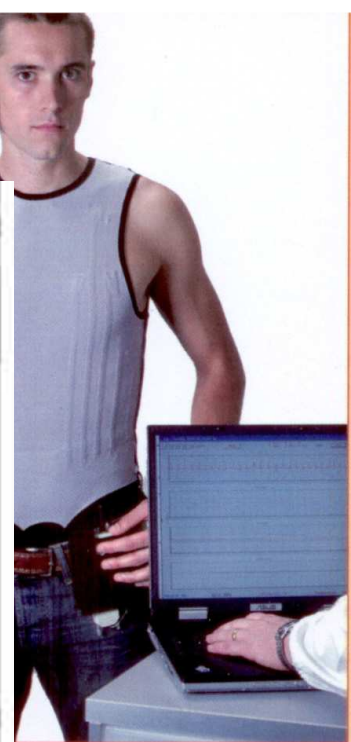
1. Gyógyítás
2. Sport
3. Üzleti, hétköznapi viselet, szórakozás
4. Munka- és védőruha

Mikroelektronika a ruházatban

- Életfunkciók ellenőrzéséhez
- Betegség korai megelőzéséhez
- Gyógyításhoz (vesemelegítő)
- Időjárás elleni aktív védelemhez
- Mozgás érzékeléséhez
- Adatátvitelhez szórakoztatáshoz, sporthoz, szabadidős tevékenységhez

Pod nano a kèzre, Nike cipò a lábra...

Érzékelő ruházatok

A bemutatott ruházatok érzékelik a mozgást és a testhelyzetet, beépített piezo-rezisztens szenzorok segítségével.

A Techtextil-en bemutatott intelligens ruházatok

Smart Textiles, University of Boras

EKG mérés trikóba beépített szenzorral

Síkesztyű beépített mikrofonnal

Portugál fejlesztés
kapcsolat:
Santiago Egyetem

Díjnyertes innováció SCB technológiával

- SCB: Stretchable Circuit Boards

A „STELLA” kutatási program keretében a frauenhofi IZM és a berlini műegyetem fejlesztette ki a nyomtatott áramkör nyújtható kapcsolótábláját. A SCB textíliára is felvihető laminálással.

- Eredmény: interaktív ruhadarab, amelyben a műszaki alkatrészek a ruha belsejében rejtve vannak.

A ruha integrált LED-display és szenzor/vezérlőegység segítségével fényjátékkal követi a test mozgását.

Mozgásérzékelés az Achillex intelligens érzékelőjével

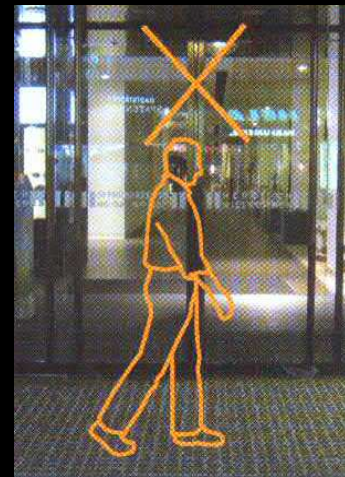
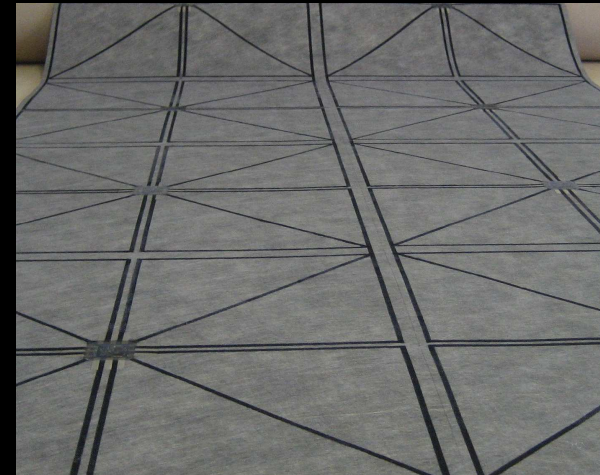
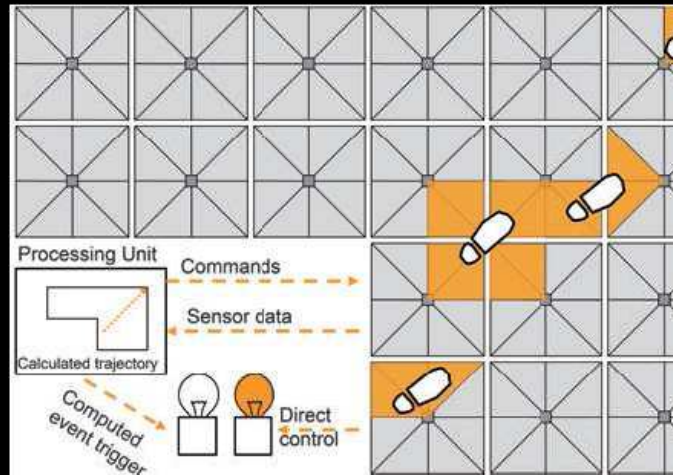
A megfelelő futócipő kiválasztásához

Xybmind GmbH

Adatátvitel szőnyegen „Sensfloor”

Szőnyeg automatikus RFID chip-el NaviFloor

Kórházakban az ételhordó kocsik
automatikus vezérléséhez

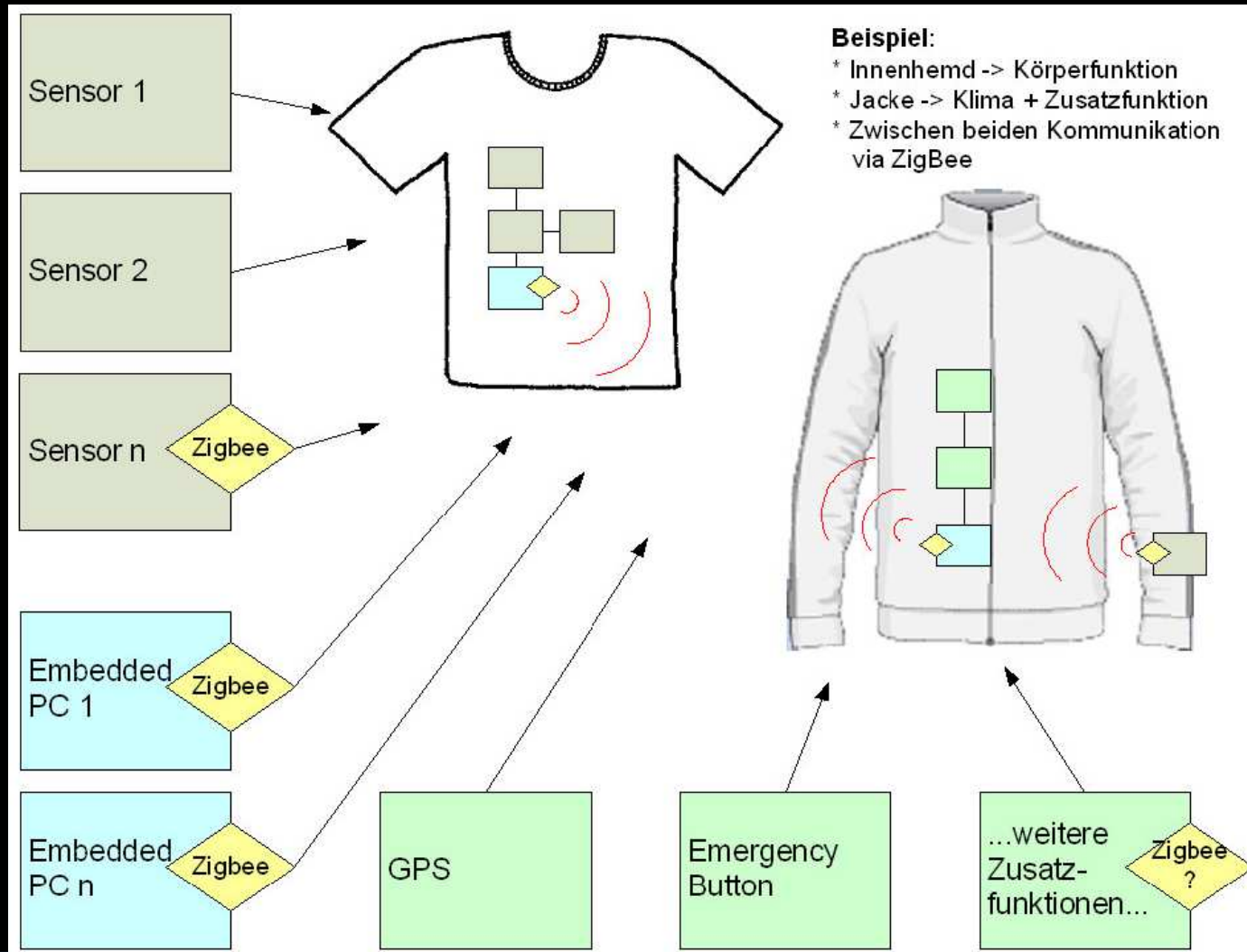

Sunload – napelemes termékek

Német projektkonzorcium fejlesztése

2008-2011, 3,6 millió euró

3. Kitekintés

- Még több cég, egyetem és kutatóintézet vesz részt a fejlesztésben (konzorciumok),
- Több új példa innovációra a sport és a szórakoztatás területén, illetve egészségügyi alkalmazáshoz (tissue scaffold)
- Ár/teljesítmény az egyszerű fogyasztóknak még nem vonzó
- Lehetőség: közület, mint célcsoport

Köszönöm a figyelmet!